

sprak over ICT-oplossingen voor het interbibliothecair leenverkeer in Duitsland. Ook hier kan Duitsland bogen op een lange traditie van samenwerking, daartoe genoodzaakt door het verlies van materialen door WO II.

- Sylvie Chevillotte is bibliothecaris aan de Ecole Nationale Supérieure en Sciences de l'Information et des Bibliothèques, die toekomstige bibliothecarissen opleidt. Voor Formist³⁰, een netwerk dat training in informatievaardigheid ondersteunt, werkt ze aan een website. Docenten vinden er cursussen, studenten een ruimte voor zelfstudie om te leren hoe informatie te zoeken en te gebruiken. Dit vrij unieke initiatief vormde een mooie afsluiter.

Voor de volhouders was de voormiddag van dag 3 volledig gewijd aan de Italiaanse bibliotheken op weg naar de toekomst. Voor mij lag een bezoek aan de bibliotheek van de universiteit 'La Sapienza' voor de hand. Het werd een bevreedende confrontatie met de realiteit. De openingswoorden van Osvaldo Avallone kregen hier hun volle betekenis. We waren weer klaar voor de realiteit.

Katrien Bergé

Adjunct-hoofdbibliothecaris KU Leuven

katrien.berge@bib.kuleuven.ac.be

NOTEN

1. <http://www.kb.dk/guests/intl/liber/>; *LIBER Quarterly* is beschikbaar op <http://liber.library.uu.nl/>
2. A vision for LIBER's strategy 2003-2006, <http://www.kb.dk/guests/intl/liber/vision/visionstatement.htm>
3. <http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/follett/report/>
4. <http://rslg.ac.uk>, Eindrapport van de Research Support Libraries Group
5. <http://www.abm-utvikling.no/om/english.html>, ABM-utvikling is verantwoordelijk voor het webgebaseerde Culture Net Norway <http://www.kulturnett.no>
6. www.oclpica.org
7. <http://library.ucsc.edu/science/ELD/reports2003.html>
8. PILA is de not-for-profit ledenorganisatie die in januari 2000 werd opgericht om CrossRef te

- beheren. <http://www.crossref.org/>
9. <http://www.pervinternet.org/>
10. www.doi.org
11. <http://www.casalini.it>
12. <http://www.alpsp-collection.org>
13. D-Space: <http://www.dspace.org>, DARE: <http://www.surf.nl/en/themas/index2.php?oid=7>, FAIR http://www.jisc.ac.uk/index.cfm?name=programme_fair
14. Zie ook Morris, Sally, *Open Publishing*, in: *Learned Publishing*, (2003) 16; p. 171-176.
15. <http://www.sparceurope.org>
16. Posser, David C., *From here to there: a proposed mechanism for transforming journals from closed to open access*, in: *Learned Publishing*, (2003) 16; p. 163-166.
17. <http://gdz.sub.uno-goettingen.de/dieper/>; <http://www.bodley.ox.ac.uk/file/>
18. <http://www.nkp.cz/altnkeng.htm>; <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/20/str24.html>
19. <http://www.cta.dmv.ac.uk/projects/master/>
20. <http://www.bl.uk/about/collectioncare/digpresintro.html>
21. <http://www.bl.uk/services/preservation/survey.html>
22. www.kb.nl/e-depot
23. <http://opendlib.iei.pi.cnr.it/area1/project.html>
24. <http://www.openarchives.org/OAI/2.0/openarchivesprotocol.htm>
25. Projecten: Digital Library Federation, LoC, EU fundend projects zoals MALVINE en LEAF (creating interoperable authority files), European Library Conventionele archieven: weinig ervan gebruiken OAI-PHM vb Access to Archives (UK).
26. <http://www.exlibrisgroup.com/http://www.niso.org/committees/MetaSearch-info.html>
27. <http://www.rlg.org>
28. <http://www.uni-muenster.de/ULB/outcome/index.html>
29. <http://www.kb.dk>
30. FORmation à l'Information Scientifique et Technique, <http://formist.enssib.fr>

POLITICAL PRESSURE AND THE ARCHIVAL RECORD

Liverpool, 22-25 juli 2003

In de perceptie van de man of vrouw in de straat is het beroep van archivaris doorgaans een van de minst stresserende. 'Wetenschappelijke peilingen' bevestigen die indruk wel eens en versterken het beeld van de archivaris die, zonder externe druk of tijdsdwang, zich in alle rust kan afzonderen en zich verdiepen in zijn archief. Dit imago correspondeert nauwelijks met de ervaringen van de betrokkenen zelf. De moderne archivaris krijgt af te rekenen met vele vormen van 'druk' vanuit diverse hoeken en belandt vaak tussen twee vuren. *Archiefvormers* dringen enerzijds soms aan op een snelle ontsluiting en het permanent ter beschikking houden van overgedragen bestanden. Anderzijds kunnen ze onredelijke eisen stellen, bijvoorbeeld inzake selectie of het gesloten houden van bestanden. *Archiefgebruikers* vragen dan weer een maximale ontsluiting en toegankelijkheid aan een sector die permanent kampt met een schaarste aan mensen en middelen. Op bepaalde ogenblikken ten slotte kunnen de eisen en vragen, van de zijde van zowel de archiefvormer als de archiefgebruiker, botsen met de beroepsethiek van de archivaris en hem zelfs voor morele keuzes plaatsen.

Het internationale archiefcongres 'Political Pressure and the Archival Record' boog zich over een bijzondere vorm van druk op de professionele archivaris, met name de druk die voortvloeit uit de wijze waarop een politieke overheid met archieven omgaat, zowel in de fase van de vorming van archieven, als bij hun overdracht en langdurige bewaring. Het benaderde archieven als voorwerpen van politiek beleid, ging na hoe het karakter van een bepaald regime een stempel kan drukken op het archiefwezen en onderzocht de gevolgen van het overheidsoptreden op het sta-tuut en het functioneren van de archivaris.

De sprekers peilden naar de rol van de overheid in het archiefwezen in diverse landen, het gebruik of misbruik dat politieke regimes maken van het archiefwezen en de wijze waarop archivariissen, rechtstreeks of onrechtstreeks, worden ingeschakeld als pionnen in een beleidsstrategie. Ook vele afgeleide thema's werden (vaak meer dan) zijdelings

aangeraakt, bijvoorbeeld de wijze waarop de overheid via archieven doordringt in het publieke en private leven van de burger; de betrouwbaarheid en de authenticiteit van archiefdocumenten; de deontologie van de archivaris; de openbaarheid en toegankelijkheid van archieven; het 'freedom of information'-principe; de privacyproblematiek (in o.a. politie- en patiëntenbestanden); de vrijwaring van archieven in tijden van (burger)oorlog; de *e-democracy* en de specificiteit van digitale bestanden; de teruggave van gestolen en/of buitgemaakte archieven... Het congres behandelde nu eens niet een of ander (technisch) deelaspect van de archiefkunde, maar bestreek een brede en vrij principiële thematiek met implicaties voor diverse facetten van het archiefwezen.

Uitgangspunt van de congresbijdragen en -discussies vormde het beginsel dat de aandacht en de zorg voor archieven tot de essentiële opdrachten behoren van de democratische staat. Archieven kunnen immers essentiële rechten van de burgers ondersteunen, zowel op het private als op het publieke terrein. Goed beheerde archieven dragen bij tot een grotere kwaliteit van het politieke bestel, tot een elementaire continuïteit van het beleid en tot transparantie van politieke maatregelen. Wanneer politici en hun beleid op korte of lange termijn ter verantwoording moeten worden geroepen – een essentieel kenmerk van elk democratisch regime –, zijn archieven onontbeerlijk om tot op zekere hoogte duidelijkheid te creëren over feiten uit het verleden. Als basismateriaal voor toekomstig onderzoek verdienen archieven ten slotte eveneens de aandacht van de beleidsverantwoordelijken op elk niveau.

Een politieke overheid – zo stelden verscheidene sprekers vast – kan evenwel op diverse manieren tekortschieten inzake archiefzorg. Ze kan om politiek-ideologische motieven zeer duidelijk misbruik maken van archieven. Ze kan openlijk of verdoken druk uitoefenen op het archiefwezen en op het archiefpersoneel. Ze kan archivariissen controleren en dwingen tot ingrepen die indruisen tegen de deontologie van hun beroep. Een overheid kan doelbewust en vanuit politieke motieven archieven vernietigen, selectief bewaren of vervalsen. In bepaalde landen ontsnapt ook

het archief niet aan corruptie, wanbeheer, machtsmisbruik...

Soms is de bedreiging van archieven minder spectaculair, maar is ze het resultaat van nalatigheid of van systematische verwaarlozing van archieven door politieke verantwoordelijken. Een gebrek aan aandacht voor archieven en onverschilligheid van politici zijn wellicht even funest voor archieven als openlijk misbruik. Het mag duidelijk zijn dat niet alleen dictatoriale regimes misbruik maken van archieven of die weloverwogen vernietigen. Ook in democratische landen kan hierin veel fout lopen. Gevoelige dossiers kunnen plots onvindbaar zijn. Beleidsverantwoordelijken kunnen in gebreke blijven op het vlak van een behoorlijke wettelijke regeling inzake archiefzorg; ze kunnen de sector onvoldoende middelen, personeel en infrastructuur ter beschikking stellen. Verwerving en toegankelijkheid van archieven kunnen nauwelijks of niet geregeld zijn. Een professionele opleiding van archivariissen kan ontbreken.

Een zestigtal deelnemers luisterde drie dagen naar archivariissen, *record managers*, onderzoekers en hoge ambtenaren, die een brede waaier van thema's bestreken. Ze belichtten deelaspecten van het centrale congressthema voor landen van Nieuw-Zeeland tot Canada, van Zuid-Afrika tot Noorwegen. Enkele voordrachten betroffen tot de verbeelding sprekende voorbeelden uit de recente geschiedenis, waarbij de relatie politiek-archiefwezen wel zeer scherp werd gesteld. Zo kwamen de bewaring en de openstelling van de Stasi-bestanden uit de voormalige DDR aan bod, evenals de invloed van het verdwijnen van het IJzeren Gordijn op de overheidsarchieven in de Centraal- en Oost-Europese landen. Verder ging het over het lot van de archieven tijdens en na het Zuid-Afrikaanse Apartheidsregime, de gevolgen van de gewapende conflicten in ex-Joegoslavië voor het archiefwezen, de archiefproblematiek die samenhangt met de Srebrenica-affaire en met het optreden van Nederlandse blauwhelmen, de (westerse) archieven van kolonisatie en dekolonisatie en de manipulatie van *records* en overheidsinformatie in de VSA en het Verenigd Koninkrijk ter verantwoording van de oorlog in Irak. Over de Belgische situatie bracht ik zelf een bijdrage over 'The Role of Private Archival

Centres in Storing, Preserving and Providing Access to Political Records in Belgium'.

Ondanks het ruime, boeiende aanbod van thema's en sprekers ontsnapte het colloquium toch niet aan een zekere eenzijdigheid. Hoewel internationaal van opzet was het nagenoeg uitsluitend Angelsaksisch getint; van het Europese continent waren er amper vertegenwoordigers; uit de Latijnse landen, waar toch andere archieftradities leven, was de vertegenwoordiging onbeduidend. Het was een kleine smet op het blazoen van de organiserende instelling LUCAS, die dit congres aangreep om zich als instituut te manifesteren, zowel ten opzichte van de eigen Liverpoolse universiteit als op het internationale archiefforum. De gastspreker van de laatste avond, lord David Owen, voormalig Brits minister van Buitenlandse Zaken en bemiddelaar in het Joegoslavië-conflict, moest door zijn aanwezigheid deze ambities nog enige kracht bijzetten.

De handelingen van dit congres zullen worden gepubliceerd in een reeks van Liverpool University. Ongetwijfeld zal plaats worden ingeruimd voor de vele pleidooien voor een volwaardig statuut en een wettelijke bescherming van de archivaris. Ook beroepsverenigingen, zo luidde het, moeten door een kordate houding de autonomie en onafhankelijkheid van de archivariissen waarborgen wanneer de deontologie van hun beroep in het gedrang komt. Tot slot werd ook gepleit voor een evenwichtige internationale regelgeving inzake de omgang met archief in tijden van gewapende conflicten en voor samenwerking met andere beheerders van cultureel erfgoed.

Godfried Kwanten
Afdelingshoofd Archief Kadoc
godfried.kwanten@kadoc.kuleuven.ac.be